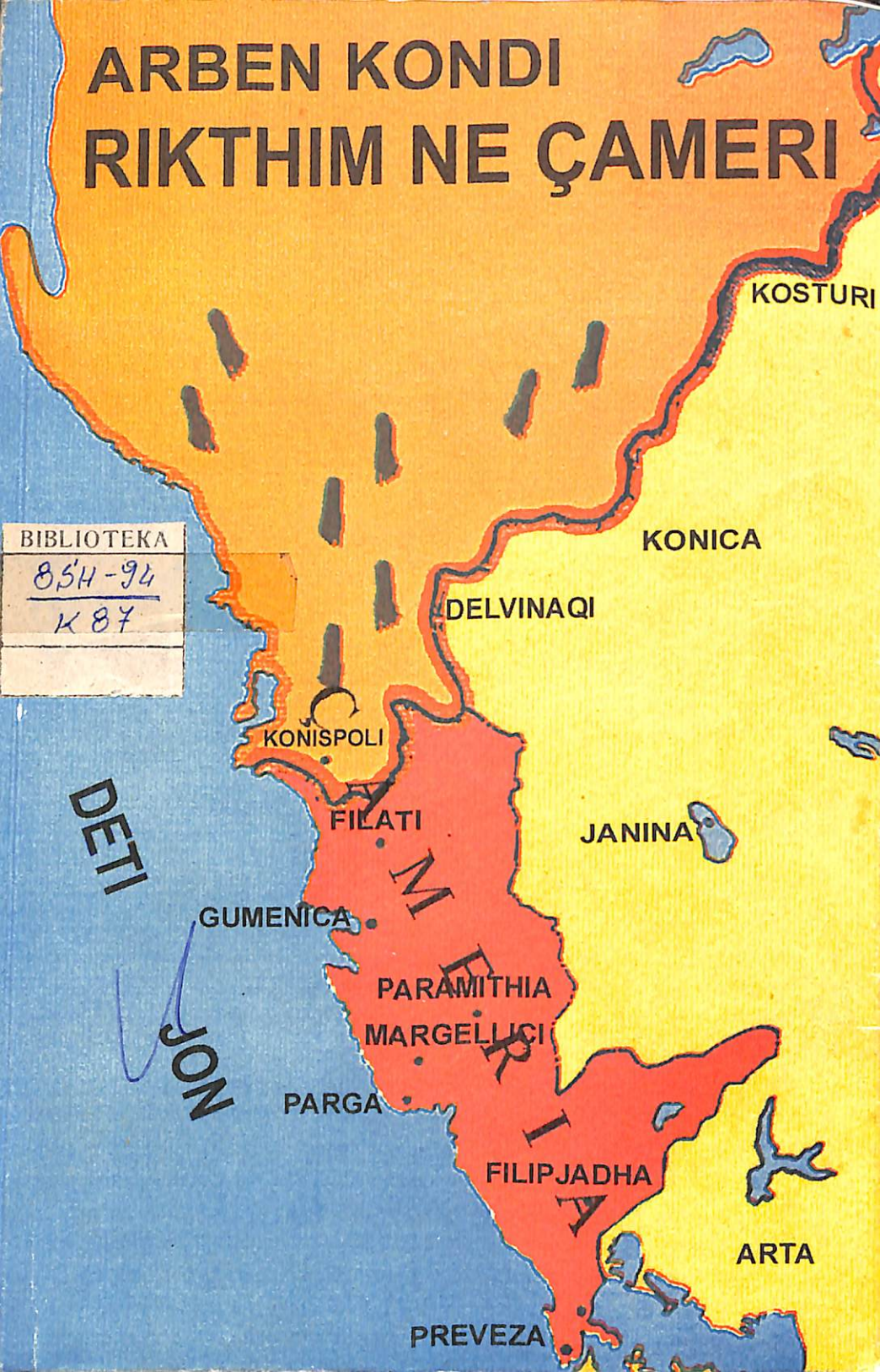

ARBEN KONDI RIKTHIM NE ÇAMERI

BIBLIOTEKA

854-94

K 87

DETI I
JON

KONISPOLI

FILATI

GUMENICA

PARAMITHIA

MARGELICI

PARGA

FILIPJADHA

PREVEZA

KOSTURI

KONICA

DELVINAQI

JANINA

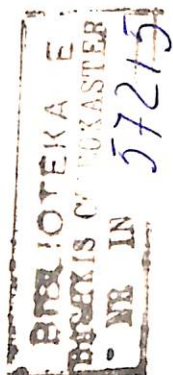
ARTA

6591694
KBT

ARBEN KONDI

Rikthim në Çamëri

(Botimi i dytë)

“AUTORI”

Redaktor
BASHKIM KUÇUKU

Kopertina "ERI"

© E drejta e ribotimit
i njihet vetëm autorit

*Çamërisë dhe çamërve
kësaj toke, këtyre njerëzve martirë.*

*Të gjitha ndodhitë e këtij libri
janë ngjarje reale.*

PAK FJALË

Në fund të mijëvjeçarit të dytë si dhe në fillim të mijëvjeçarit të tretë, për historinë e mbarë njerëzimit, çështja kombëtare shqiptare shfaqet si një problem i rëndësishëm që domosdoshmërisht kërkon zgjidhje. Vallë çfarë udhe do t'i japë Atij këtë herë Perëndimi? Do të vazhdohet të ecet nëpër labirinthe e dështuara (pa brejtje ndërgjegje) të politikës së hershme europiane? Apo do të bëhet kalimi i nevojshëm, i llogjikshëm përmes kanaleve të diplomacisë amerikane, të cilat i inspiron mbarë globi, që prej ngricave të Siberisë, shkretëtirave të Tibetit e deri në tributë e thella të Afrikës?

Ndërkohë Kosova përjeton lirinë. Ndërkohë shqiptarët e Maqedonisë dhanë sinjalë të qarta për ardhmërinë e tyre. Kurse Çamëria mbetet ende plaga që rrjedh gjak në trup të kombit. Kjo, jo thjesht për faktin e njohur e tragjik të 200. 000 çamërve myslimanë, që u përzunë me dhunë prej vatrës së tyre amtare, por edhe të mijëra e mijëra çamërve të krishterë, të cilët edhe sot e kësaj dite, prej Filatit e deri në Prevezë kanë frikë të shprehen hapur qoftë edhe në gjuhën e tyre të mëmës, pasi grushti i egër i shtetit diktatorial nacionalist grek do të godiste mbi ta pa mëshirë.

Tek e fundit në cilat binarë do të hyjë problemi kombëtar shqiptar? Në ato të Europës së vjetër, (përfshijto Britaninë e madhe e ndonjë shtet tjetër) apo në ato të Amerikës së re? Po a nuk do të ishte më ideale për gjithë popujt e botës, që edhe vetë shinat e Europës të kalonin vetiu nëpër binarët amerikanë? Eksperiencia e pas Luftës së Dytë Botërore ka dëshmuar qartë se në ato binarë ecet në mënyrë më të shpejtë e më të sigurtë.

Autori

VITET GJASHTËDHJETË

Çamëria mitike, me peshën e një pllake të madhe guri ka rënduar anktshëm mbi gjoksën tim qysh në fëmijërinë e hershme. Është fjala për vitet '60, kur diktatori stalinist krijoi grupimin antiparti, antimarksist, antipopullor të kryesuar prej komandantit të flotës ushtarake shqiptare, kundëradmiralit Teme Sejko. Në tërësi, “ ky grupim i ri armiqësor” përbëhej prej atdhetarësh, luftëtarësh, intelektualësh të shquar çam, të cilët patën kontribuar ndjeshëm që gjatë viteve të luftës e po ashtu edhe në vitet e mëpastajshme. Natyrisht, familje të tilla si Sejkatët, Dematët, etj ishin me ndikim të njohur tek çamët e Konispolit e

fshatrave përreth tij e po ashtu tek çamët e ardhur prej kufijve kombëtarë, viktima të Genocidit tipik milosheviçian, të kryer në vitet 1944-1945 prej Napoleon Zervës e bashkpunëtorëve të tij të shumtë.

Në horizontin e mjegullt e të acartë shqiptar, pushkatimi, burgosja, internimi i elitës çame shfaqej vetëm si maja e ajsbergut. Një e shtata e së tërës dukej. Pjesa tjetër mbetej akull. E keqja më e madhe do vinte më pas. Një pjese aq të martirizuar e po aq edhe luftarake të kombit, po i kanosej një fatkeqësi e rëndë. Portreti i diktatorit sapo kish nisur të skicohej në marrëdhëniet me popullatën çame. Do të ndodhte si rëndom në strategjitë e tij vrastare. Për hir të fronit, Enver Hoxha nuk të falte. A nuk ishte sakrifikuar, a nuk ishte tradhëtuar për hir të pushtetit të tij të përgjakur qysh në Mukje Kosova? Lëre më pastaj Çamëria, çamërit që kurrë nuk patën ndjesi për të. Madje, në kulmin e tragjedisë çame, kur Zerva vriste e priste, Enver Hoxha, ky demon i kombit, sërish për hir të ruajtjes së pushtetit të tij, jo vetëm që nuk dërgoi formacione partizane për të mbrojtur nga masakrat popullsinë e pafajshme, (ju kërkuan tri brigada) por përkundrazi siç thotë edhe ballkanisti i shquar francez Zhorzh Kastelan arriti deri atje sa të mbështetej tek andartët grekë.¹

Por diktatori nuk do të mjaftohej kurrësesi vetëm me kokat çame. Duhej goditur ashpër mbarë popullata. Jehona e “tradhëtisë së madhe” njohu amplifikim të

¹ Zhorzh Kastelan: “Histori e Ballkanit” (Shekulli XIV-XX). Botime MÇM Tiranë. Faqe 491. Për herë të parë butuar nga “Fajard” Paris, më 1991.

shpejtë. Radiot, altoparlantët nëpër sheshe e rrugë zunë të buçisnin marramendshëm. Gazetat nëpër faqet e tyre të para flisnin e përfllisnin çdo ditë “tradhëtinë e madhe”. Një fortunë e tërë propagantistike u ngrit menjëherë.

Kështu, vit pas viti e pesëvjeçar pas pesëvjeçari e tërë popullata çame do të bëhej viktimë e një diskriminimi të rëndë. Nëpërmjet pinjollëve më servilë e më besnikë si fjala vjen Rita Marko, (anëtar i byrosë politike) Partia do të realizonte taktikën raciste të përçmimit. Praktikisht, çamërit do të trajtoheshin si qytetarë të dorës së dytë. Zezoja e thashethemnajës do të arrinte deri atje sa t’i cilësonte si të pabesë. Natyrisht që në këtë situatë, fillohelenët nisën të zgjoheshin. Opinioni i keq, mbytës u mëkua mjeshtërisht edhe prej dinakërisë së njohur greke. Ujku mjegull kërkon-thotë populli. Masakrave, krimeve të llahtarshme të zervistëve u duhej vënë kapaku medoemos.

Genocidi i ri po i hutonte, po i shokonte çamërit e mjerë. Politika komuniste pat njohur zenitin e saj. Natyrisht, pas gjithë kësaj diktatori nuk kish përse të mos ndihej i qetë e i kënaqur. Tek e fundit po ecte mirë e bukur në udhën e hapur prej miqve të tij të vjetër, andartëve kriminelë.

Më e tmerrshmja është se kësaj atmosfere kaq të rënduar nuk mund t’i shpëtonin as edhe të vegjlit. Dënimi i tyre do ishte pasojë e shkakut. Shpejt, ata do ndiheshin të përçmuar. Një pjesë shokësh do t’u kthenin kurrizin, do t’i braktisnin. Qëllonte që të mos i praninin nëpër lojra të ndryshme. Bile edhe i shanin. Këtë realitet në fëmijërinë time e kam ndjerë edhe vetë. Atëherë

familja ime jetonte në një lagje periferike të Tiranës, që paradoksalisht mbante emrin e heroit të popullit prej Filatit Ali Demi.

Bejte të tilla si “Çam i pabesë me thikë në brez” po shndërroheshin si refren në gojët e dashakeqëve dhe mendjelehtëve. Sikur u trondit diçka ajo krenaria e njohur e çamit të zgjuar e punëtor, që aq shumë pati luftuar e derdhur gjak në shekuj për lirinë e truallit, kombit të vet. Njerëzit u bënë të heshtur, të pandjerë. Gjëma e re, hallet e pasosura qaheshin kokë më kokë brenda familjes, brenda fisit.

Beharit, në mbrëmjet e ngrohta e të vona, pleqtë flokëbardhë nuk para dilnin më para portave të tyre të ulur në karriget me çiltera. Ndërsa, çitjanet e plakave leshragërsheta zunë të rralloheshin nëpër rrugicëzat e kalldrëmta të Tiranës. Madje, për turp e për dhimbje pati edhe nga ata që nuk e zunë më në gojë të qenurit çam.

Megjithatë, Çamëria asnjëherë nuk u ç’bë. Kurrën e kurrës nuk mund të ç’bëhet. Atje jeton ende një pjesë e ndjeshme e kombit shqiptar. Janë vëllezërit tanë të krishterë. Veç Prevezës, Paramithisë, Filipiadhës, Margëlliçit, Pargës, Gumenicës, Filatit gjenden edhe në Janinë, Konicë, Delvinaq, pas Gramozit, Kostur, Follorinë etj. Atje është gjuha shqipe. Patrikana Fanarite, historikisht mbetet e pafuqishme ndaj visarit më të çmuar të kombit shqiptar. Gjuha shqipe, si një ndër të folurat më të vjetra të njerëzimit kurrën e kurrës nuk u ç’bë. Pastaj janë edhe gërmadhat e shumta të fshatrave anë e mbanë Çamërisë. Shkrumb e hi vërtet, por me thëngjinj, që ndonëse heshturazi, ende e ruajnë